

Postoj veřejnosti ke konzumaci vybraných návykových látek – květen 2015

Technické parametry

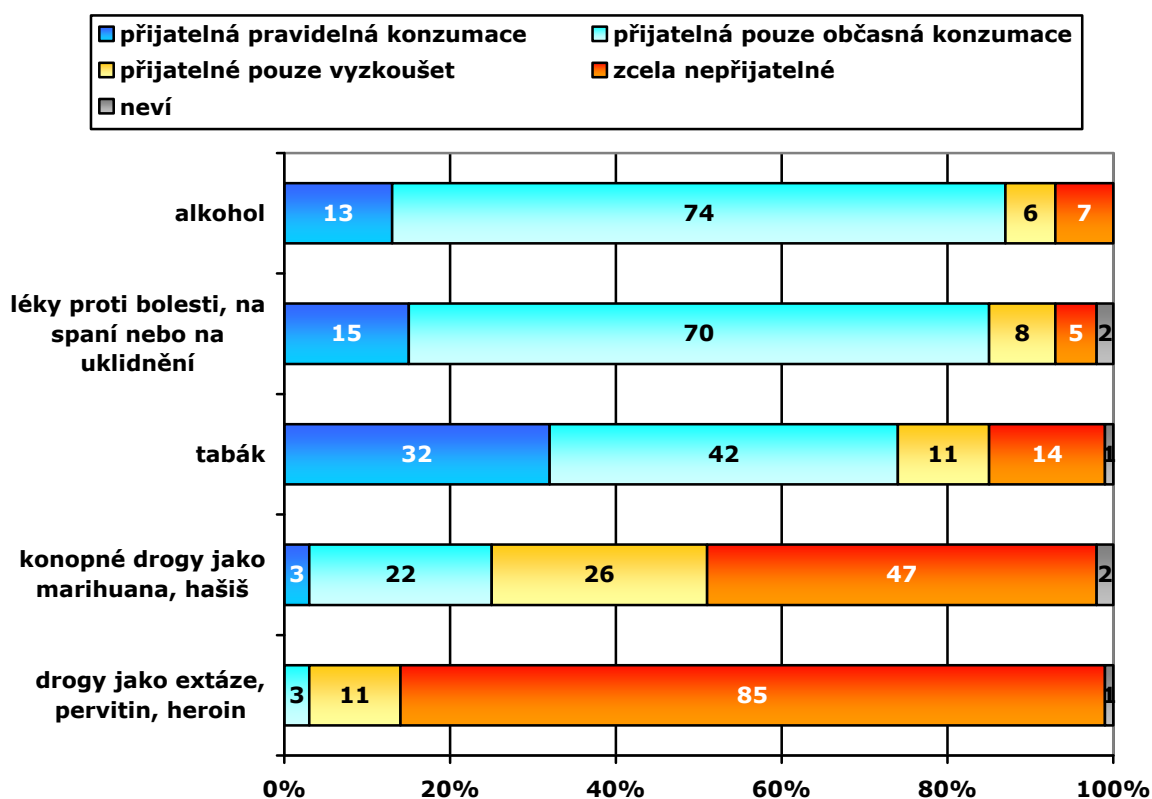
<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost, v15-05</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>11. – 18. 5. 2015</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Kvóty:</i>	<i>Kraje (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
<i>Zdroj dat pro kvótní výběr:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>1043</i>
<i>Počet tazatelů:</i>	<i>241</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem – kombinace rozhovorů PAPI a CAPI</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>OB.41a, OB.42a</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>29. června 2015</i>
<i>Zpracoval:</i>	<i>Jan Červenka</i>

Součástí květnového šetření Centra pro výzkum veřejného mínění byly otázky zaměřené na návykové látky. Respondentům byla dána k posouzení přijatelnost konzumace vybraných látek a jejich zdravotní rizikovost.

První otázka zjišťovala morální přijatelnost konzumace vybraných látek (viz graf 1). Z výsledků vyplynulo, že alespoň občasná konzumace je většinově pokládána za morálně přijatelnou v případě alkoholu (87 %), léků proti bolesti, na spaní nebo na uklidnění (85 %) a tabáku (74 %), přičemž pravidelná konzumace je nejčastěji považována za morálně přijatelnou u tabáku, což je názor téměř třetiny (32 %) české veřejnosti, zatímco u návykových léků (15 %) a alkoholu (13 %) je podíl tolerance pravidelné konzumace nižší, ačkoli s jejich občasnou konzumací většina nemá problém. Postoj ke konopným drogám jako marihuana nebo hašiš je nejvíce rozdělený, když pro polovinu (51 %) Čechů je morálně přijatelné je alespoň vyzkoušet, přičemž čtvrtina (25 %) toleruje přinejmenším i občasnou konzumaci konopných drog, byť pravidelné užívání je

morálně přijatelné jen pro 3 %. Naopak téměř polovina (47 %) Čechů pokládá jakoukoli konzumaci konopných drog za zcela nepřijatelnou. Jednoznačně odmítavě se česká veřejnost staví ke drogám jako extáze, pervitin a heroin, jejichž konzumaci za zcela nepřijatelnou označilo 85 % dotázaných. Vyzkoušení těchto látek za morálně přijatelné považuje jen 11 % dotázaných a pouze 3 % označila za morálně přijatelnou jejich občasnou konzumaci. Názor, že by morálně přijatelným bylo pravidelné užívání těchto drog, se ve výzkumu statisticky měřitelným způsobem nevyskytoval.

Graf 1: Morální přijatelnost konzumace vybraných látek¹ (%)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 11. – 18. 5. 2015, 1043 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Podrobnější analýza ukázala, že vyšší míru tolerance ve vztahu ke konzumaci všech zkoumaných návykových látek mají lidé, kteří uvedli, že mezi jejich přáteli a známými jsou uživatelé konopných drog², případně uživatelé tvrdých drog³. Podobně větší vstřícnost byla zaznamenána i mezi těmi, kdo se přiznali ke zkušenosti s užitím konopných drog⁴, případně tvrdých drog⁵, v porovnání s těmi, kdo takovou zkušenost podle vlastního vyjádření nemají.

¹ Znění otázky: „Je podle Vás morálně přijatelná konzumace následujících látek? Pokud ano, za jakých okolností? a) Tabáku, b) alkoholu, c) léků proti bolesti, na spaní nebo na uklidnění, d) konopných drog, jako je např. marihuana, hašiš, e) drog jako je např. extáze, pervitin, heroin.“ Možnosti odpovědí: přijatelná pravidelná konzumace, přijatelná pouze občasná konzumace, přijatelné pouze vyzkoušet, zcela nepřijatelné.

² 47 % Čechů podle vlastního vyjádření má uživatele konopných drog mezi svými přáteli a známými, 44 % uvádí, že nikoli, a 9 % to neví.

³ Pětina (20 %) dotázaných uvedla, že má mezi známými a přáteli uživatele tvrdých drog, 68 % to odmítlo a 12 % si nebylo jisto a uvedlo odpověď „nevím“.

⁴ Užití konopných drog přiznalo 29 % dotázaných.

Relativně vstřícnější postoj ke konzumaci návykových látek obecně vyjadřují muži oproti ženám. Ke konopným i tvrdým drogám a v menší míře i k tabáku a k alkoholu tolerance roste s klesajícím věkem, přičemž negativně se k nim staví zejména věková kohorta od šedesáti let výše. Z hlediska životní úrovně vlastní domácnosti se významný rozdíl objevil u morální přijatelnosti pravidelného kouření tabáku, kterou častěji deklarovali lidé se špatnou životní úrovní (45 %) než dotázaní, kteří životní úroveň své domácnosti pokládají za dobrou (25 %). Poněkud liberálnější se ke konzumaci drog, alkoholu a tabáku staví dotázaní z Prahy, naopak užívání konopných drog za zcela nepřijatelné častěji označovali respondenti z měst od 30 do 80 tisíc obyvatel.

Otázka v dané podobě byla položena poprvé, protože v minulosti byla pokládána podobná otázka s poněkud odlišnými položkami, takže časové srovnání v tomto případě může být pouze orientační. Nicméně se zdá, že od roku 2013 poněkud poklesla přijatelnost alkoholu, jehož pravidelnou nebo alespoň občasnou konzumaci za morálně přijatelnou tehdy označilo 94 % dotázaných (v tom 16 % pravidelná a 78 % občasná). Také v případě tabáku se od roku 2013 poněkud zvýšil podíl těch, kdo jeho užívání pokládají za zcela nepřijatelné (z 9 % na 14 %). Namísto konopných drog obecně tehdy výzkum zkoumal postoj k samotné marihuaně, jejíž konzumaci za zcela nepřijatelnou označilo 37 % dotázaných, což je o deset procentních bodů méně než v aktuálním šetření, které se ovšem týkalo konopných drog reprezentovaných ve výčtu příkladů marihuanou a hašišem. Drogy uvedené ve výčtu příkladů u poslední položky (extáze, pervitin, heroin) byly tehdy zkoumány jednotlivě, přičemž výsledky se navzájem mírně lišily (relativně méně striktní postoj veřejnost zaujímala k extázi, kterou zcela odmítalo 75 % dotázaných, podobně jako tvrdé drogy obecně v aktuálním šetření byl hodnocen pervitin s 86 % deklarované naprosté nepřijatelnosti a o něco tvrdší postoj veřejnost zaujala k heroinu, jehož konzumaci za morálně zcela nepřijatelnou označilo 91 % dotázaných), ale v průměru byly podobné aktuálním výsledkům v případě souhrnné položky „tvrdých“ drog obecně.

Vedle morální přijatelnosti konzumace byla osloveným rovněž položena otázka na zdravotní rizikovost jednotlivých látek. Jak ukazují výsledky zachycené v grafu 2, léky proti bolesti, na spaní nebo na uklidnění, alkohol a tabák jsou většinou vnímány jako látky, které představují zdravotní riziko pouze v případě pravidelného užívání. Podíl těch, kdo tyto látky považují za rizikové už při prvním užití, se pohybuje na úrovni okolo jedné desetiny a v případě léků dokonce pod ní, rizikovost občasného užívání těchto látek pak uvádí část okolo či v případě alkoholu mírně pod úrovní jedné pětiny. Tabák je přitom při prvním nebo příležitostném užití vnímán jako rizikový faktor poněkud častěji (cca třetinou populace, respektive 33 %) než léky či alkohol, jež obdobně rizikově vnímá asi čtvrtina dotázaných (24 % v případě léků a 25 % u alkoholu). Pravidelnou konzumaci alkoholu za zdravotní riziko považují necelé tři čtvrtiny (72 %) české veřejnosti, u léků ovlivňujících psychiku to jsou asi dvě třetiny (68 %) a v případě tabáku tři pětiny (60 %). Názor, že tyto látky vůbec nepředstavují zdravotní riziko, se vyskytuje sice v statisticky zaznamenaném, ale víceméně okrajovém množství 3 – 6 %.

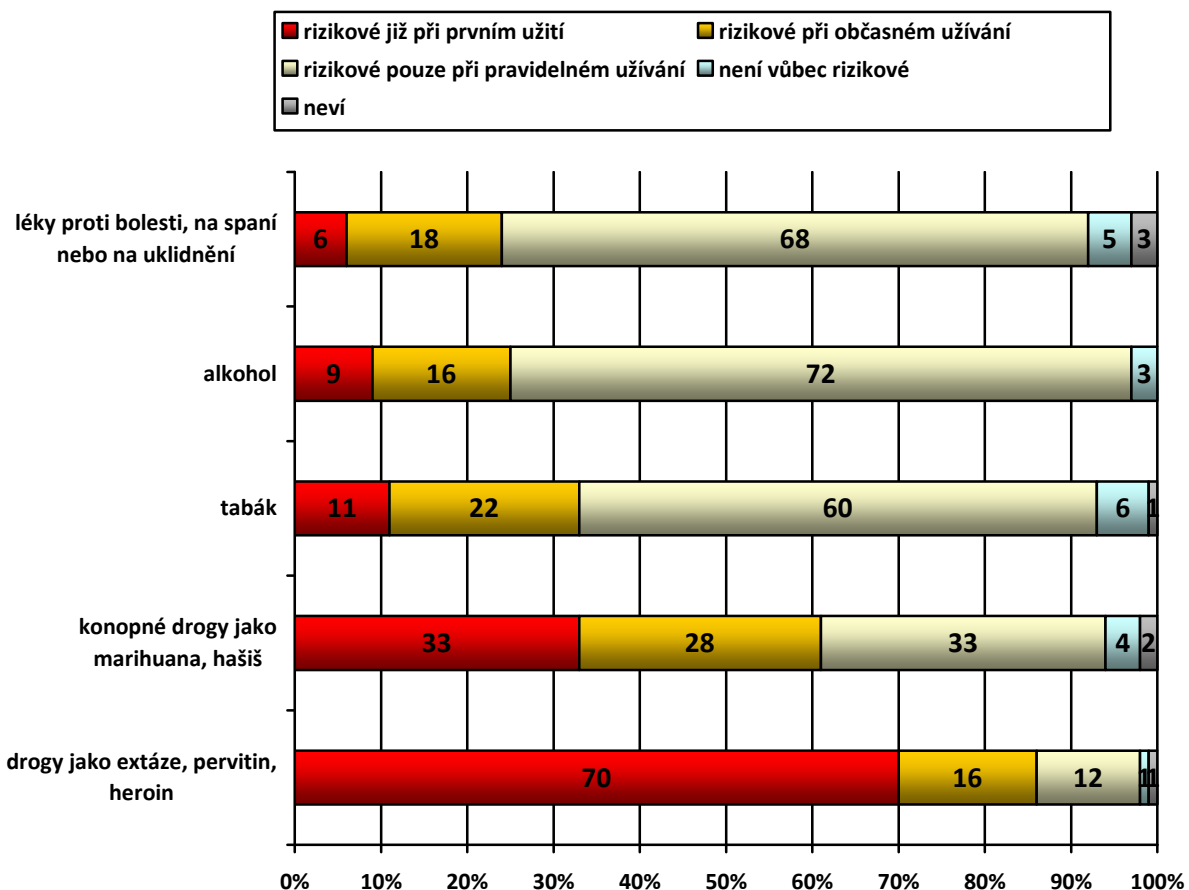
V případě konopných drog jako marihuana a hašiš jsou názory na zdravotní riziko spojené s jejich konzumací velmi rozptýlené. Třetina respondentů (33 %) soudí, že jejich konzumace je spojená se zdravotním rizikem už při pouhém vyzkoušení, více než čtvrtina (28 %) vidí riziko v občasném používání a

⁵ Užití tvrdých drog připustila 4 % respondentů.

opět třetina (33 %) za rizikovou pokládá až jejich pravidelnou konzumaci. To, že by užívání konopných drog bylo zcela bez zdravotního rizika, si ovšem myslí jen velmi malá část české veřejnosti (4 %).

Drogy jako extáze, pervitin či heroin sedm z deseti (70 %) dotázaných pokládá za zdravotní riziko už při prvním užití, další šestina (16 %) za rizikové považuje občasné užívání, o málo více než desetina (12 %) pak jako rizikovou vidí jen pravidelnou konzumaci těchto drog. Názor, že tyto látky při jejich užívání nepředstavují vůbec žádné zdravotní riziko, se vyskytoval jen ojediněle (1 %).

Graf 2: Zdravotní riziko spojené s užíváním vybraných látek⁶ (%)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 11. – 18. 5. 2015, 1043 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Podrobnější analýza ukázala, že u všech látek významně koreluje názor ohledně zdravotních rizik s názorem na morální přijatelnost jejich konzumace, přičemž však relativně silnější oproti ostatním je toto propojení u konopných drog.⁷ Relativně méně rizikově všechny látky, ale zejména konopné drogy

⁶ Znění otázky: „Za jakých okolností je podle Vašeho názoru užívání následujících látek zdravotně rizikové? a) Tabáku, b) alkoholu, c) léků proti bolesti, na spaní nebo na uklidnění, d) konopných drog, jako je např. marihuana, hašiš, e) drog jako je např. extáze, pervitin, heroin.“ Možnosti odpovědí: rizikové již při prvním užití, rizikové při občasném užívání, rizikové pouze při pravidelném užívání, není vůbec rizikové.

⁷ Spearmanův koeficient pořadové korelace u zkoumaných postojů v případě konopných drog dosahuje hodnoty -0,511, u tabáku to bylo 0,365, u alkoholu -0,332, u jiných drog -0,329 a u léků -0,263.

vnímají lidé, kteří mezi svými známými a přáteli mají někoho, kdo konopné drogy sám užívá. Podobný vztah se objevuje i v případě těch, kdo mají mezi svými známými a přáteli uživatele drog jako extáze, pervitin nebo heroin. Obdobně se projevuje i osobní zkušenost s užitím konopných drog, jakož i drog jako extáze, pervitin či heroin, když lidé, kteří ji v šetření přiznali, mají tendenci vidět konzumaci všech zkoumaných návykových látek jako relativně méně rizikovou.

Z analýzy výsledků dále vyplynulo, že s výjimkou léků, kde žádný významný rozdíl z hlediska pohlaví nebyl zaznamenán, konzumaci všech zkoumaných návykových látek jako poněkud méně rizikovou vidí muži oproti ženám. V případě tabáku, konopných drog a drog jako extáze, pervitin či heroin přesvědčení o zdravotním riziku sílí s rostoucím věkem. Z hlediska vzdělání se názor, že konzumace tabáku a alkoholu není vůbec riziková, objevuje častěji mezi dotázanými se základním vzděláním.